John P. Frank

MODELE DE GUVERNARE DEMOCRATICĂ

PRO EUROPA

Redactor: Liviu Vânău
Culegere: Judit-Andrea Kacsó; Tehnoredactare: Gabriel Niculae
Tipar executat la
SC LYRA SRL
Tîrgu-Mureş

John P. Frank

MODELE DE GUVERNARE DEMOCRATICĂ

EDITURA PRO EUROPA
1995

Cuprins

I. Puterea legislativă

A. Compoziția legislativului 7
B. Puterile legislativului 9
C. Limitele puterii legislative 11

II. Executivul

A. Natura executivului 13
B. Alegerea executivului 13
C. Puterile executivului 14
D. Limitări ale puterilor şefului executivului 15

III. Puterea judecătorească

A. Introducere 16
B. Jurisdicția 17
C. Considerații speciale cu privire la instanțele de judecată 17

IV. Amendamentele 20

V. Limitele puterilor guvernămîntului

A. Libertatea cuvîntului, a presei şi a religiei 22
B. Administrarea corectă a dreptului penal 24

VI. Dreptul fundamental la egalitate 27

VII. Rezumat 28

I. Puterea legislativă

A. Compoziţia legislativului

1. Membrii legislativului trebuie să fie desemnaţi prin alegeri din ficcare unitate administrativ-teritorială (districte, judeţe etc.).

2. Aceste unităţi administrative trebuie să fie aproximativ egale ca număr de alegători. Dacă o unitate are de două ori mai mulţi alegători decît o alta, atunci votul cetăţenilor din unitatea mai mare va conta doar pe jumătate cît votul cetăţenilor unei unităţi mai mici. Pentru a evita această inegalitate, unităţile administrative trebuie să fie cît mai apropiate ca număr de locuitori.

3. Calitatea de alegător trebuie să cuprindă pe toţi cei de vîrstă adultă. Nu este foarte important care este vîrsta minimă, cu excepţia faptului că ea trebuie să fie cea pe care cultura în cauză o consideră ca vîrstă adultă. În America, această vîrstă a fost multă vreme cea de 21 de ani; mai recent ea a fost redusă la 18 ani. Toţi alegătorii trebuie să fie cetăţeni ai ţării. Alegătorii trebuie să includă bărbaţii şi femeile şi nu trebuie să existe nici o excludere bazată pe rasă, culoare sau religie, sau pe mărimea proprietăţii deţinute.

4. Perioada pentru care vor servi legislatorii aleşi poate fi aceea care răspunde cel mai bine tradiţiilor acelei ţări. În America, această perioadă pentru care este aleasă cea mai mare parte a legislativului naţional este de doi ani. Nu este nimic magic în aceasta; ea poate fi reprezentată de o altă cifră, dacă poporul doreşte acest lucru.

5. Cele de mai sus presupun că membrii legislativului sînt aleşi, ca în cazul sistemului american, pentru o perioadă fixă. Dacă ţara alege să adopte sistemul englez, în care miniştrii sînt aleşi din

rîndurile legislativului, cu un prim ministru în locul unui preşedinte ca şef al statului, atunci legislativul poate fi ales pe un termen bazat pe un sistem alternativ. Perioada se poate întinde pe un anumit număr de ani, cinci în cazul Angliei; dar pot avea loc noi alegeri de fiecare dată cînd primul ministru nu poate obţine o majoritate de voturi pentru anumite aspecte importante ale politicii sale.

Oricare dintre aceste sisteme este „constituţional" şi democratic; în fiecare dintre ele, vocea poporului exprimată prin alegeri este autoritatea ultimă.

6. Legislativul va avea nevoie de angajaţi proprii, care să nu facă parte din nici o altă ramură a guvernămîntului. Corpurile legislative vor avea nevoie de secretari. Comitetele legislativului vor avea nevoie de personal auxiliar. Primul ministru ar putea avea nevoie de asistenţi personali, care să îl ajute în munca sa. Acest sistem începe de obicei cu un număr mic de angajaţi. În prezent, în sistemul american, numărul angajaţilor auxiliari ai legislativului a devenit destul de mare. Acesta nu este în sine un lucru bun sau rău; este pur şi simplu o chestiune de necesităţi ale unui tip particular de guvernămînt. Totuşi, un guvernămînt de dată recentă nu va avea, aproape sigur, prea mulţi angajaţi auxiliari ai legislativului.

B. Puterile legislativului

Puterile legislativului vor depinde în parte de tradiţiile sale şi de nevoile ţării; totuşi trei puteri sînt esenţiale şi fără ele legislativul nu este în realitate un legislativ.

Acestea sînt:

1. Puterea de a stabili şi de a aduna impozitele. Guvernămîntul trebuie să aibă venituri.

2. Puterea de a cheltui banii care pot fi obţinuţi fie prin împrumut, fie prin impozite. Legislativul nu face el însuşi împrumuturile sau cheltuielile, ci autorizează executivul să facă aceste lucruri. Este o bună limitare aceea de a prevedea că taxele trebuie să fie egale pe tot cuprinsul ţării, în sensul că orice se impozitează într-o anumită parte a ţării trebuie să facă obiectul aceluiaşi impozit în toate celelalte părţi ale ţării.

3. Să declare război şi să se pregătească de apărarea comună a ţării.

4. Alte puteri importante ale legislativului vor depinde de faptul dacă într-o anumită ţară există un guvernămînt centralizat care face toate legile importante sau dacă puterea de a da legi este împăţită între guvernămîntul central şi regiunile ţării. De exemplu, în Statele Unite există un guvern federal la Washington care exercită puterile federale şi 50 de guverne statale care exercită puterile statale; şi trebuie să existe un sistem pentru a distinge aceste puteri. Într-o ţară care nu are acest fel de împărţiri, cum este Anglia, toate puterile se află în mîinile parlamentului. Nu este nici o nevoie să fie acordate puteri statale, dar rămîn unele puteri ţinuturilor şi oraşelor. Măsura în care puterea este centralizată este probabil să fie determinată în concordanţă

cu tradiţia ţării. Totuşi, undeva, fie în guvernămîntul central, fie într-o subdiviziune a ţării, trebuie să existe următoarele puteri:

a. *Selectarea delictelor executive*, ceea ce înseamnă puterea de a determina comportamentele pe care statul nu le va tolera şi le va pedepsi.

b. *Puterea de a înfiinţa un sistem poştal şi de autoriza construirea drumurilor necesare atît sistemului poştal, cît şi transportului general.*

c. În legătură cu *puterea de a declara război*, există nevoia de a avea puterea de a înfiinţa armate, dar poate că este de dorit să ne asigurăm că rechiziţiile în beneficiul armatei nu vor putea depăşi o anumită perioadă de timp, ca, de exemplu, doi ani, astfel încît armata să nu devină niciodată independentă de legislativ. Această limitare are rostul de a preveni transformarea armatei într-o forţă de guvernămînt de sine stătătoare.

d. Vor exista *alte puteri* care se trag din tradiţiile ţării şi din nevoile resimţite de aceasta. Cu toate acestea, o prevedere atotcuprinzătoare deosebit de utilă, astfel încît legislativul să nu fie antrenat în viitor în controverse de detaliu asupra puterilor sale, este aceea de a stabili că legislativul poate da orice lege care este „necesară şi ..." pentru a-şi exercita celelalte puteri care i-au fost acordate. Aceasta ajută la evitarea unei constituţii prea încărcate. De exemplu, o clauză autorizînd mobilizarea armatei nu autorizează în mod necesar cumpărarea uniformelor sau a armelor pentru acea armată. Clauza despre legile „necesare şi ..." va avea grijă de aceste necesităţi incidentale.

C. Limitele puterii legislative

Cele mai importante limite ale puterii legislative vor fi tratate în partea a IV-a a acestei discuţii deoarece ele se aplică tututor ramurilor guvernămîntului. Notăm aici cîteva limite speciale ale legislativului.

1. În sistemele american şi englez, limitarea fundamentală a puterii tiranice a guvernămîntului este aceea că nimeni nu poate fi arestat şi închis decît în concordanţă cu legea şi există limitări, adoptate mai tîrziu, asupra acestor legi. Dacă guvernămîntul doreşte să închidă pe cineva pur şi simplu, pentru că aşa doreşte, cum au făcut, de pildă, Louis al XIV-lea în Franţa în secolul al XVII-lea sau Hitler şi Stalin în Rusia şi Germania în secolul XX, în ţările anglo-saxone remediul constă în apelul la o instanţă de judecată pentru un ordin de *habeas corpus*. Aceasta este o cerere adresată instanţei de a da un ordin pentru ca guvernul să aducă acuzatul în faţa instanţei şi să justifice deţinerea lui. Această hotărîre particulară este specifică Angliei şi Americii, dar este cel mai sacru drept individual al unui englez sau american. Alte ţări de tradiţie europeană pot avea instrumente similare pentru a face apel la instanţa de judecată în circumstanţe similare, iar dacă nu au, ar trebuie să le inventeze. În orice caz, constituţia americană prevede în mod expres că „privilegiul dreptului de *habeas corpus* nu trebuie suspendat, decît numai în caz de rebeliune sau de invazie, dacă siguranţa publică o cere". Această limitare este interpretată cu foarte mare atenţie, iar dreptul cetăţenilor la această clauză nu este, virtual, niciodată negat. Orice guvernămînt liber are nevoie de un sistem asemănător cu acesta.

2. Nici un guvernămînt nu poate transforma o faptă în infracţiune după ce ea a fost săvîrşită. Aceasta este totuna cu a spune că dacă ceea ce a făcut un anumit cetăţean a fost legal la data faptei, nici unui legislativ nu i se poate permite să facă din această faptă o crimă, ulterior. Orice cetăţean are dreptul să ştie atunci cînd exercită o acţiune dacă aceasta este legală sau ilegală. Sistemul american şi cel englez de limitare a puterii legislativului în acest caz este de a prevedea că „nu pot fi emise mandate de arestare şi nici poate fi adoptată vreo lege retroactivă". Alte ţări europene au alte concepte şi practici pentru a asigura această protecţie, dar, oricare ar fi metoda lor, corpul legislativ trebuie să fie limitat în această privinţă.

3. Corpul legislativ nu trebuie să permită în nici o circumstanţă să fie scoşi bani din trezoreria publică altfel decît prin legile pe care le adoptă. Orice sistem în care primul ministru, un general, sau orice altcineva, poate să ia oricît vrea din trezoreria publică, ori de cîte ori i se pare necesar, trebuie evitat; numai legislativul poate autoriza cheltuirea banului public.

4. Dacă o ţară are subdiviziuni, cum ar fi statele, provinciile sau oraşele, nici una dintre acestea nu trebuie să aibă dreptul de a înfiinţa armate sau de a declara război, de a emite monedă sau de a încheia înţelegeri cu ţări străine, fără aprobarea legislativului naţional.

II. Executivul

A. Natura executivului

În sistemul american, guvernămîntul se împarte în trei ramuri, un legislativă, executivă şi judecătorească. În sistemul englez, guvernămîntul este împărţit în două ramuri, primul ministru făcînd parte din legislativ şi fiind în acelaşi timp şeful executivului. În multe ţări europene acest sistem a fost compromis, astfel încît în aceste ţări există un preşedinte cu puteri executive limitate şi un prim-ministru care exercită, prin intermediul diferitelor ministere, majoritatea responsabilităţilor executive. Sistemele englez şi american sînt cele mai vechi sisteme de guvernare din lume, cel american datînd din 1789, iar sistemul englez avîndu-şi începutul în jurul anului 1689 sau mai devreme, în funcţie de modul în care sînt abordate unele probleme istorice care nu prezintă o importanţă practică în subiectul care ne interesează. Ceea ce contează atunci cînd le comparăm este faptul că nimeni nu poate demonstra cu certitudine că unul dintre aceste două sisteme este mai bun decît celălalt. Oricare ar fi sistemul executiv, el trebuie să aibă anumite puteri şi limite, cele mai importante dintre acestea fiind expuse în cele ce urmează.

B. Alegerea executivului

Alegerea executivului depinde de sistemul adoptat. Şeful executivului poate să fie ales fie de către alegătorii înşişi, fie de către corpul legislativ, după cum se procedează în sistemele parlamentare.

În stadiul de bază trebuie să se decidă care model de guvernare este dorit, restul opțiunilor decurgînd apoi din această decizie inițială.

C. Puterile executivului

Vom enumera aici patru puteri, cele mai importante ale unui executiv, indiferent de modul în care a fost ales:

1. Executivul trebuie să fie conducătorul forțelor armate ale țării și trebuie să aibă responsabilitatea finală pentru apărarea țării și pentru conducerea războaielor. Executivul va delega multe dintre puterile sale în două direcții. În primul rînd, el va delega către ministerele de resort, în modul în care se potrivește cel mai bine cu tradiția țării respective, toate puterile necesare formării și instruirii forțelor armate, marinei, aviației, conducerii operațiunilor militare și apărării țării. În al doilea rînd, el poate delega fie acestor ministere, fie unor ofițeri, responsabilitățile legate de îndeplinirea hotărîrilor privind apărarea țării. Este vital ca într-o societate democratică autoritatea finală în toate problemele militare să fie cea a șefului executivului.

2. Șeful executivului numește conducătorii principalelor ministere. În această privință, în funcție de tradițiile țării, poate să existe sau nu un sistem prin care aceste numiri să trebuiască să fie confirmate de corpul legislativ. Acești șefi de ministere pot, în funcție de legislația țării, să numească șefii diferitelor servicii din minister și să stabilească, în conformitate cu legile țării, politica ministerelor respective.

3. Șeful executivului trebuie să aibă puterea de a încheia tratate cu țările străine, dar aceste tratate nu trebuie să devină efective decît după ce sînt aprobate, într-o anumită formă, de puterea legislativă.

4. O responsabilitate de bază a executivului este aceea de a asigura respectarea deplină a legilor. El trebuie să aibă datoria de a propune legislativului bugetul naţional, care trebuie să conţină planurile de cheltuieli şi impozite, dar care nu trebuie să devină efectiv decît după ce este aprobat de legislativ, acesta din urmă putînd modifica bugetul în cursul adoptării lui.

Executivul trebuie să numească judecători şi ambasadori şi, în conformitate cu celelalte prevederi expuse în acest capitiol, să conducă fie în mod direct, fie prin intermediul unui minister, afacerile externe ale ţării.

D. Limitări ale puterilor şefului executivului

1. Executivul nu poate exercita nici o putere pe care nu este autorizat să o exercite şi, dacă în anumite probleme autoritatea revine legislativului, executivul nu trebuie să îşi exercite puterile decît pe baza acestei autorităţi.

2. Şeful executivului, în exercitarea puterilor sale, nu trebuie să încalce nici una dintre prevederile privind limitarea puterilor de guvernămînt, aşa cum sînt expuse în capitolul V al acestei lucrări.

III. Puterea judecătorească

A. Introducere

O țară are nevoie de tribunale din două motive:

1. Pentru a asigura respectarea legilor țării. Tribunalele trebuie să poată pedepsi criminalii, să asigure colectarea impozitelor, să rezolve toate disputele dintre cetățeni și guvern.

2. În plus, tribunalele trebuie să rezolve disputele dintre cetățeni, dintre firme, sau dintre cetățeni și firme. Aceste dispute pot apărea în legătură cu respectarea contractelor sau cu stabilirea responsabilității în cazul unor accidente, pentru a da doar două exemple binecunoscute.

3. O țară poate avea mai multe feluri de tribunale. Ea poate avea tribunale foarte simple, care să rezolve disputele mai puțin importante (de pildă, privind calitatea unor produse sau respectarea unor contracte). Ea are însă nevoie și de instanțe mai complexe. O instanță care îi pedepsește pe cei care încalcă regulile de circulație ar putea să nu fie potrivită pentru judecarea unei crime sau a unei încercări de a răsturna ordinea de drept. În ceea ce privește instanțele de judecată, fiecare constituție trebuie să se concentreze asupra a două aspecte. În primul rînd, ea trebuie să adopte pentru scopurile imediate tipul de instanță care se potrivește cel mai bine cu tradiția țării. În al doilea rînd, legislativul trebuie să aibă puterea de a înființa din cînd în cînd și alte instanțe, după nevoile care ar putea să apară.

4. Se obișnuiește, de asemenea, să existe curți de judecată și curți de apel. Pentru început, este bine să se adopte structura tradițională a instanțelor de judecată, dacă aceasta nu funcționează din cale afară de prost.

5. Mai rămîne de stabilit modul de alegere a judecătorilor și

durata pentru care ei dețin această funcție. În unele țări; judecătorii sînt numiți pe baza unor alegeri, în altele ei sînt numiți de către șeful executivului. În unele țări judecătorii sînt numiți pe viață, iar în altele pe durata a 4 ani.

6. În sistemul englez și în cel american, există obiceiul de a avea procese cu juriu. Aceasta este o tradiție anglo-americană, tipul acesta de proces nefiind folosit pe continent și nici nu este recomandabil să fie folosit în țările europene.

B. Jurisdicția

Legile trebuie să stabilească problemele care sînt de competența fiecărei instanțe. Constituția Statelor Unite face o distincție atentă între cazurile care trebuie rezolvate de curțile federale și cele care trebuie rezolvate de tribunalele fiecărui stat. Din moment ce un sistem de guvernare european este puțin probabil să fie un sistem federal, o astfel de distincție nu este necesară, dar trebuie distinse cu grijă cazurile care revin spre rezolvare fiecărui tip de instanță de judecată.

C. Considerații speciale cu privire la instanțele de judecată

Indiferent de modul în care sînt constituite instanțele de judecată, este foarte important ca ele să fie independente și corecte, iar acest lucru nu poate fi lăsat la voia întîmplării. Constituția trebuie să cuprindă cîteva prevederi speciale pentru a asigura acest lucru:

1. Indiferent care este termenul pentru care sînt numiți judecătorii (am amintit mai sus că în unele țări ei sînt numiți pe viață,

iar în altele pentru o perioadă determinată), trebuie să existe prevederi clare că un judecător nu poate fi înlocuit decît din anumite motive bine precizate cum ar fi, de pildă, luarea de mită. Un judecător nu trebuie să poată fi înlocuit numai pentru că executivului nu îi convin sentinţele sale. Nici un judecător nu poate fi liber decît dacă există un astfel de sistem de protecţie. Mai mult, trebuie să existe nişte proceduri prin care să se determine dacă un judecător trebuie să fie schimbat din funcţie. În sistemul american această procedură constă din anchetarea judecătorului în cauză de către legislativ. Această procedură este însă prea greoaie, iar alte state au găsit alte metode pentru a rezolva o astfel de problemă. Fiecare ţară are o anumită tradiţie în tratarea cazurilor judecătorilor incorecţi.

2. Trebuie să se prevadă că salariul unui judecător nu poate fi redus în timpul exercitării funcţiei sale. Pentru ca un judecător să fie independent, executivul şi legislativul nu trebuie să aibă dreptul de a-i micşora salariul, în cazul în care nu le convin deciziile lui.

3. O strategie comună a tuturor dictaturilor este aceea de a-i acuza pe cetăţenii care nu sînt de acord cu acţiunile guvernului de trădare. Alte ţări pot folosi alţi termeni pentru a descrie acţiunile considerate a fi acte de rebeliune, dar ei desemnează acelaşi lucru. Acuzaţiilor de trădare trebuie să li se impună anumite restricţii:

a. Nici o persoană nu poate fi pedepsită de trădare decît dacă vinovăţia ei este dovedită în faţa unei instanţe de judecată şi nici o persoană nu poate fi deţinută sub acuzaţia de trădare fără a fi protejată de clauza *habeas corpus*, sau echivalentul ei local, care trebuie să fie impus de către o instanţă de judecată.

b. Termenul „trădare" trebuie să aibă un înţeles limitat la întreprinderea unor acţiuni armate împotriva ţării. Pentru a evita tirania poliţiei secrete, nici o persoană nu poate fi condamnată pentru trădare decît dacă actul de trădare este confirmat de depoziţiile a doi martori diferiţi sau este mărturisit în faţa instanţei de judecată. Mijloacele de protecţie împotriva mărturisirilor obţinute prin forţă vor fi descrise în capitolul următor.

c. Constituţia unei ţări trebuie să fie legea ei supremă. Ea este deasupra tuturor legilor adoptate de legislativ şi de hotărîrile valide ale executivului. Trebuie să ne aducem aminte că legile adoptate de legislativ trebuie să fie măsurate în termenii clauzei „necesar şi adecvat" discutate mai sus.

4. Există o diferenţă importantă între constituţia americană şi engleză care trebuie luată în considerare de alte ţări. În sistemul englez, ultimul cuvînt asupra înţelesului unui articol din constituţie îl are corpul iegislativ, ceea ce înseamnă că dacă o lege este adoptată de către legislativ ea nu poate fi neconstituţională. Orice dezbatere asupra conformităţii cu prevederile constituţiei trebuie să aibă loc înainte de adoptarea legii. În sistemul american, decizia finală în legătură cu constituţionalitatea legii aparţine Curţii Supreme. Ambele sisteme au anumite avantaje şi dezavantaje. O altă ţară poate alege oricare dintre aceste două sisteme de determinare a constituţionalităţii unei legi, în funcţie de tradiţiile ei. În orice caz, trebuie să fie aleasă una dintre aceste metode.

IV. Amendamentele

Nici o constituţie nu poate anticipa toate problemele care pot să apară în viitor, astfel încît este nevoie de un sistem prin care să poată fi schimbată. Există, ca de obicei, cel puţin două posibilităţi. Una dintre acestea este de a adopta un sistem greoi de amendamente, astfel încît constituţia să nu poată fi schimbată cu uşurinţă. Acesta este sistemul american şi, în virtutea dificultăţii de a amenda Constituţia, cea mai veche constituţie scrisă din lume a fost amendată pînă acum de numai 26 de ori, iar 10 dintre aceste amendamente au fost făcute în cursul elaborării ei. O metodă mult mai simplă de amendare constă în adoptarea amendamentelor în cazul în care ele sînt aprobate de către legislativ şi de către alegători la alegerile următoare.

O ţară trebuie să fie conştientă că alegerea între aceste două metode înseamnă mai mult decît a face o alegere mecanică. Dacă constituţia este uşor de amendat, amendamentele se vor strînge, iar constituţia se va apropia ca dimensiune de corpul general de legi al ţării. Dacă amendarea este dificilă, constituţia va rămîne un document destul de simplu pentru a putea fi înţeles de orice om. Durabilitatea extraordinară a constituţiei americane se datorează probabil dificultăţii procesului de amendare.

Pe de altă parte, constituţia trebuie să aibă o anumită elastictate şi capacitate de dezvoltare, dacă se doreşte ca ea să fie un document durabil. Nici o constituţie nu ar fi putut rezista din timpurile colonizării americane din secolul al XIX-lea, pînă în epoca zgîrie-norilor, dacă sistemul de guvernare nu s-ar fi putut adapta nevoilor oamenilor. Această elasticitate poate fi obţinută dacă se acordă tribunalelor dreptul de a interpreta constituţia şi de a-i lărgi astfel semnificaţia. În acest scop, clauza „necesar şi adecvat" cuprinsă printre

puterile legislativului este cheia obținerii unei constituții viabile. Au existat, chiar și în secolul nostru, nenumărate constituții care nu au rezistat prea mult timp. Nici o constituție nu poate dura decît dacă are capacitatea de a se adapta vremurilor, fie prin amendare, fie printr-un alt mijloc.

V. Limitele puterilor guvernămîntului

Un sistem constituţional precum cel descris aici creează un guvernămînt deosebit de puternic. Un astfel de guvernămînt are o mare capacitate de a abuza de aceste puteri. Din acest motiv, orice încercare de creare a unui mecanism de guvernare trebuie să asigure puteri deosebite guvernămîntului, dar trebuie, de asemenea, să cuprindă şi nişte limitări adecvate, pentru a asigura libertatea cetăţenilor. Din acest motiv constituţiile cuprind şi drepturile omului, care trebuie să fie exprimate simplu şi clar; respectarea lor trebuie asigurată dacă nu se doreşte înlocuirea unei tiranii cu o alta.

A. Libertatea cuvîntului, a presei şi a religiei

În paragrafele următoare vom prezenta cele mai importante drepturi ale cetăţenilor:

1. Cetăţenii trebuie să aibă dreptul la libertate religioasă. Aceasta semnifică două lucruri diferite, dar ambele sînt deosebit de importante, deşi primul dintre ele este cel mai important. Astfel:

a. Nici o persoană nu poate fi obligată să adere la o anumită religie împotriva voinţei sale. Nici o persoană nu trebuie să fie pedepsită sau persecutată pentru că a ales o anumită religie şi nu o alta, sau pentru că nu are nici o religie. Fiecare persoană trebuie să fie liberă să îşi exercite în mod liber alegerea religiei.

b. În plus, în lumea anglo-americană nu poate exista nici o religie de stat. Aceasta înseamnă că nici un copil nu trebuie să fie obligat să meargă la o şcoală religioasă dacă nu doreşte acest lucru

şi, fapt de o importanţă economică fundamentală, nici o persoană nu poate fi obligată să plătească o taxă pentru o anumită religie, dacă nu doreşte acest lucru. În alte ţări există religii de stat, deşi există în acelaşi timp şi libertate religioasă. Aceasta înseamnă că deşi cetăţenii nu pot fi obligaţi să profeseze o anumită credinţă religioasă sau să participe la serviciul religios, ei trebuie totuşi să plătească impozite pentru a susţine material religia oficială a acelui stat.

Dacă o anumită ţară are o lungă tradiţie de sprijinire materială a religiei dominante, ea poate hotărî să continue această practică. Acest lucru poate fi dezagreabil unor cetăţeni, dar nu este o nenorocire, din moment ce taxa este, datorită generalităţii ei, una destul de mică. Dacă cetăţenii unei ţări nu au libertate religoasă, atunci acea ţară nu este o ţară liberă. Impunerea unor taxe pentru sprijinirea unei anumite religii constituie o îndepărtare de libertatea perfectă, dar ea este mult mai suportabilă decît obligarea cetăţenilor să profeseze o anumită credinţă religioasă. Aceasta din urmă afectează libertatea de conştiinţă şi chiar sufletul individului, în timp ce prima îi afectează doar buzunarul.

2. Nici o persoană nu trebuie să fie pedepsită pentru ceea ce spune sau publică. Dacă întreprinde acţiuni ostile statului, prin intrarea în rîndurile unei grupări înarmate şi atacarea unor instituţii publice, el trebuie pedepsit, deoarece aceste acţiuni sînt ilegale. Dar dreptul de a apăra un anumit pinct de vedere este un lucru diferit. Deşi nu întotdeauna acţiunea poate fi deosebită de susţinerea ei, în practică este destul de uşor de făcut această distincţie. Dacă, aşa cum am spus mai sus, dreptul cetăţenilor de a se folosi de clauza *habeas corpus* este cel mai important drept al unui popor liber, pentru că îl apără de orice formă de detenţie arbitrară, libertatea cuvîntului şi a presei este dreptul imediat următor ca importanţă şi el merită un loc de frunte pe scara valorilor. Dacă o persoană este nemulţumită de guvernarea ţării, ea are dreptul de a spune acest lucru, iar dacă doreşte să îşi convingă şi vecinii, prin mijloace paşnice, de adevărul punctului său de vedere, are toate drepturile să o facă.

În relaţie cu libertatea cuvîntului şi a presei este şi dreptul la asociere şi la petiţionare, prin care oamenii aduc la cunoştinţa guvernanţilor nemulţumirile lor. Libertatea cuvîntului nu ar însemna mare lucru dacă oamenii nu s-ar putea aduna şi comunica între ei. Libertatea cuvîntului nu ar însemna mare lucru nici dacă oamenii nu ar putea aduce la cunoştinţa guvernanţilor problemele lor. Astfel, dreptul la libertatea cuvîntului şi a presei şi dreptul de întrunire şi de petiţionare sînt legate unul de celălalt.

Drepturile de mai sus constituie libertăţile religioase şi politice cheie ale cetăţenilor.

B. Administrarea corectă a dreptului penal

Din cele mai vechi timpuri, în orice societate, instrumentul cheie de exercitare a tiraniei a fost dreptul penal. La nivelul fundamental, această tiranie este reprezentată de arestarea şi întemniţarea indivizilor, uneori chiar torturarea şi uciderea lor, fără ca aceştia să fi încălcat vreo lege şi, deseori, fără să fi fost formulată vreo acuzaţie la adresa lor. Din acest motiv, fiecare societate civilizată trebuie să îndeplinească următoarele condiţii:

1. Domiciliul nici unui om nu poate fi violat şi percheziţionat de către poliţie sau de către forţele de securitate fără un mandat eliberat de tribunal, înaintea căruia trebuie să se demonstreze că există motive întemeiate pentru efectuarea acestei percheziţii. Aceasta nu înseamnă că poliţia nu poate aresta fără mandat o persoană surprinsă în flagrant delict; desigur, poliţia poate aresta un hoţ surprins cînd încerca să intre prin efracţie în casa altcuiva sau un criminal care tocmai a comis o crimă pe stradă. Dar atunci cînd acuzaţia se referă la o crimă care avut loc la o dată anterioară, înainte de arestare trebuie să aibă loc o înfăţişare în faţa tribunalului. Sunetul cel mai înfricoşător în lumea modernă este bătaia în uşă a poliţiştilor veniţi la miezul

nopţii, pentru a-l aresta pe cel care ocupă acea locuinţă pentru vreo vină politică, reală sau imaginară. Cel mai bun mijloc de protecţie împotriva acestor abuzuri este sistemul mandatelor de arestare eliberate prin prezentarea în faţa tribunalului a cel puţin unei dovezi care să justifice necesitatea arestării sau a percheziţiei.

2. Nici o persoană nu poate fi reţinută fără o acuzaţie scrisă, clară, de încălcare a unei legi a statului. Fiecare cetăţean acuzat de o infracţiune trebuie să cunoască natura exactă a acuzaţiei care i se aduce, iar dacă nu există o astfel de acuzaţie el trebuie eliberat pe baza clauzei *habeas corpus*, sau a echivalentului ei din ţara în cauză.

3. Un mod în care statul poate abuza de cetăţenii săi este acela de a-i acuza de aceeaşi infracţiune de mai multe ori. Dacă o persoană arestată şi acuzată este judecată de un tribunal şi este găsită nevinovată, ea nu mai poate fi acuzată niciodată de această infracţiune. Dacă statul poate acuza cetăţenii de aceleaşi infracţiuni de nenumărate ori, el îi poate distruge foarte uşor.

4. Nici o persoană nu poate fi obligată să depună mărturie împotriva voinţei sale. În întreaga lume, în zilele noastre, cel mai mare abuz al guvernelor dictatoriale îl constituie torturarea deţinuţilor. Acest lucru trebuie interzis cu desăvîrşire. Un mod de a micşora probabilitatea folosirii torturii este acela de a prevedea dreptul individului de a nu depune mărturie împotriva propriei sale persoane, deoarece dacă mărturisirea care i-a fost smulsă cu forţa nu va fi acceptată de către tribunal este probabil ca dorinţa de a recurge la tortură să nu mai fie atît de puternică.

5. Fiecare persoană acuzată de comiterea unei anumite infracţiuni trebuie să aibă dreptul de a fi judecată în conformitate cu legile ţării respective, ceea ce înseamnă că procedurile judecătoreşti trebuie să fie cele prevăzute de lege, iar acuzatul trebuie să se bucure de toate drepturile prevăzute de lege. Procedurile de judecată pot fi adaptate legilor ţării atît timp cît nu contravin drepturilor omului, cum ar fi dreptul de a nu fi întemniţat fără acuzaţie şi cel de a nu fi torturat.

6. Nici o persoană nu poate fi condamnată fără a auzi în faţa instanţei depoziţiile împotriva sa şi fără a putea examina adevărul celor declarate de cei care au depus mărturie împotriva sa, iar fiecare persoană trebuie să aibă dreptul de a prezenta tribunalului martorii pe care îi consideră necesari pentru a se apăra, precum şi dreptul de a fi reprezentată de un avocat.

7. Persoanele acuzate de săvîrşirea unei infracţiuni nu trebuie reţinute în închisoare pînă la data desfăşurării procesului. Dacă tribunalul stabileşte că nu există riscul ca acuzatul să se sustragă urmăririi penale şi nici acela de a mai comite alte infracţiuni dacă este eliberat pînă la data procesului, el poate fi eliberat în urma unei audieri care să stabilească eliberarea sa prin plata unei cauţiuni care să garanteze înfăţişarea în faţa instanţei atunci cînd va fi nevoie. Cauţiunea nu trebuie să fie prea mare, ea fiind limitată în conformitate cu tradiţiile ţării. De asemenea, deţinutul nu poate fi supus unui tratament crud sau neobişnuit. Ceea ce este „neobişnuit şi crud" diferă în funcţie de tradiţiile ţării în cauză, dar, de exemplu, însemnarea deţinutului cu fierul roşu sau mutilarea lui nu trebuie să fie permise.

VI. Dreptul fundamental la egalitate

Dreptul moral fundamental al tuturor oamenilor liberi este de a fi trataţi în mod egal. Nu trebuie să existe o lege pentru bogaţi şi una pentru săraci, o lege pentru o anumită religie şi o altă lege pentru celelalte, o lege pentru prietenii statului şi o alta pentru cei care îl critică. Statul nu poate garanta că toţi oamenii vor trăi în mod egal şi nici nu are această responsabilitate. Unii, datorită naşterii sau a talentelor cu care sînt înzestraţi, vor fi mai norocoşi decît alţii. Statul poate lăsa naţiunea să suporte aceste inegalităţi, sau poate încerca să le reducă, de pildă prin ajutorarea săracilor. Cu toate acestea, în nici o circumstanţă, statul nu are dreptul să instituie inegalităţi suplimentare; el trebuie să îi trateze în acelaşi fel pe toţi cetăţenii lui.

Acesta a fost principiul de bază al Constituţiei franceze din 1789. El a fost, într-o oarecare măsură, transpus şi în Constituţia americană, prin stipularea faptului că nici unui cetăţean nu îi pot fi refuzate drepturile şi imunităţile prevăzute de lege, şi a fost înscris în mod formal în acest document prin ratificarea amendamentului din 1868, care spune că guvernul „nu poate refuza nici unei persoane aflate sub jurisdicţia sa o protecţie egală în faţa legii".

VII. Rezumat

Orice sistem de guvernare a unui popor liber va avea cîteva diviziuni de mai mare sau mai mică importanță. Pentru a exista libertate este esențial ca:

1. Guvernul să fie suficient de puternic pentru a putea guverna. Reprezentanții aleși în mod liber să aibă dreptul de a stabili impozite, de a cheltui fondurile astfel obținute și de a apăra țara.

2. Executivul să aibă puterea de a impune respectarea legilor.

3. Sistemul judecătoresc să aibă puterea de a interpreta legile și de a asigura respectarea lor.

4. Cetățenii să fie liberi și să aibă drepturi egale de a-și alege reprezentanții. Să aibă un drept echivalent celui anglo-american de *habeas corpus* și să nu poată fi întemnițați în mod arbitrar. Să aibă dreptul la libertatea cuvîntului și a presei, dreptul la liberă întrunire și petiționare pentru rezolvarea problemelor lor. Dacă sînt acuzați de săvîrșirea unor infracțiuni, să fie judecați în conformitate cu legea și să beneficieze de dreptul la un proces drept, după cum a fost prezentat în detaliu, precum și de dreptul de a nu fi torturați. Toți cetățenii să fie tratați în mod egal de către stat, deoarece toți oamenii au dreptul la o protecție egală în fața legii.

Publicarea acestei lucrări a fost posibilă datorită sprijinului fundației National Endowment for Democracy, SUA.
Traducere din limba engleză de Silviu-Ioan Balla

Dl. John P. Frank practică avocatura la firma Lewis & Roca din Phoenix, Arizona; este autorul a zece cărți, în principal de drept constituțional și istorie; a predat aceste discipline la Universitatea din Indiana, la Yale și la universitățile din Arizona și a susținut numeroase conferințe pe aceste teme. Acest studiu, bazat în mare măsură pe modelul american, presupune un sistem de guvernare format din trei componente, avînd un departament legislativ, unul executiv și unul juridic. Toate ramurile sistemului de guvernare al unei societăți democratice trebuie să aibă puteri considerabile. În același timp toate aceste puteri trebuie să fie limitate. Considerațiile volumului de față sînt organizate în termeni de putere și limitare, cu un capitol final asupra limitărilor guvernamentale.